

POŠTNINA PAVŠALIRANA

BESEDA

O

SODOBNIH VPRAŠANJIH

III

11-12

IVO GRAHOR: ZAKAJ NAM JE POTREBNA
POLITIČNA IZOBRAZBA LJUDSTVA
INTERIM: BESEDA O NAŠEM ČASNIKARSTVU
MARTIN PERKO: GOSPODARSTVO PRI NAS
IN PO SVETU
ANTON MARINČEK: NAČRTNO GOSPODAR-
STVO
AUGUR: SPORAZUM Z ITALIJO
NA PLATNICAH: »PAPEŽ ZMAGE« — »OD
KRŠČANSTVA V KRALJESTVO BOŽJE«

»Beseda o sodobnih vprašanjih« izhaja mesečno. Urejujeta jo Mirko Javornik in dr. Jože Pokorn. Odgovorni urednik M. Javornik. Izdaja konzorcij »Besede«, predstavnik Jeršič Miro. Tiska tiskarna »Slovenija«, predstavnik A. Kolman.

Rokopise je pošiljati na naslov: Uredništvo »Besede«, Ljubljana, Miklošičeva c. 22. Rokopisov ne vračamo.

Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 22/I. (Delavska zbornica). Telefon 22-65.

Naročnino pošiljajte na čekovni račun poštne hranilnice v Ljubljani štev. 16.099.

Letno stane 50 Din, polletno 25 Din, četrletno 15 Din. Posamezna številka 5 Din.

Za dijakе celoletno 30 Din, posamezna številka 3 Din.

Ne pozabite
na svojo dolžnost!

Poravnajte čimpreje
zaostalo naročnino za l. 1934.

Sebi in nam boste prihranili nepotrebne stroške.

Prejeli smo v oceno:

Niko Kuret: Pravi ljudski oder. Izdala »Založba ljudskih iger«.

Avgusta Šenoa: Karanfil s pjesnikova groba. Štev. 1. klasičnih del srbskohrvatskega slovstva, izdaja »Šola in dom«.

J. Dolžan: Oče naš. Ilustriral Oton Gaspari. Ilustrirana knjiga za mladino.

Tone Čufar: Polom. Drama v treh dejanjih. Izdala založba »Ekonomska enota r. z. z. o. z.«

Plehanov: Osnovni problemi marksizma. Knjiga 1. Znanstvene biblioteke, ki jo izdaja založba »Ekonomska enota«, Ljubljana, Miklošičeva c. 13.

Zakaj nam je potrebna politična izobrazba ljudstva

»Z nepismenim, neizobraženim narodom ni mogoče zmagati.« Ta stavek stoji v Leninovi oporoki. »Naš cilj je duševna osvoboditev človeštva,« je pa stavek, ki ga je kot geslo proglasil Gandhi. Skupni smisel teh dveh izjav je očiten. Kakor je prva prijemljivejša in konkretnjeje mišljena ter s celotnim socialističnim nazorom opazno dopolnjena, tako se zdi, da druga ne upošteva nikakega vidnega oblikovnega cilja, nikakšne bodoče družbe, razen sveta svobodnega človeka. In vendar je tudi ta, druga, socialno plastična, prostorna, veljavna za iste dimenzije kulture. Vsaka je konkretna po kraju in razmerah, iz katerih izvira in obe sta izraz kulturne volje osebnosti. Obema pa je še to skupno, kar nas tukaj zanima: razlagata zakon, da je razvoj človeštva v bistvu združen z duševnim spreminjanjem v smislu umskega napredka. Značilno je, da sta se ta dva moza, ki sta se opirala na gospodarske metode socialnega boja, oba s skrbjo trudila, da pokažeta svojim narodom isto pot, pot psihične osvoboditve. In ker jima ne moremo zankati konkretnih političnih uspehov, tako tudi ni dvoma, da bosta ti njuni gesli kazali človeštvu pot še v daljni bodočnosti.

Pri teh dveh primerih pa moramo takoj opozoriti tudi na veliko razliko svetovnega pomena. Gandhi govori kot zastopnik Orienta in njegove filozofije, njegovega znanega iskanja popolne sreče. Indijska dosedanja kultura je okamenela s predstavo najvišje sreče: duševne svobodnosti, čeprav jo je (nekoč) doživela le kot ideal in ne uresničila. Praktični Zpad pa gre bolj stvarno, praktično pot. Zato je indijsko ljudstvo danes materialno in duhovno ter duševno kulturno slabše nego civilizirana zapadna ljudstva. Pri teh pa je dejansko ves ta dvojni problem rešen samo polovično, kakor je kapitalistični sistem le malemu delu ljudi ugoden in le malemu delu pomeni telesno svobodo (v dobesednem pomenu) ter še manjšemu delu duševno svobodo. Veliki dogodki ob svetovni vojni so trčili hkratu na oba problema in pokazalo se je, da je človeško duševno suženjstvo še mnogo večji nasprotnik človeka in družbe nego sta bila fizično suženjstvo in tlačanstvo in sedanje najemništvo v industrializiranem, racionaliziranem gospodarstvu.

V tej borbi je važno, da ni od propada enega ali drugega kulturnega ozemlja odvisen ves svet. Pa tudi naravno — po razvoju samega razmnoževanja in gostote — so nastajale in še nastajajo razne interesne skupine (gospodarske socialne skupine na naravni podlagi rodu in selišča). Za kapitalistični sistem so prav značilne skupine narodi in države ali državne zveze in prav tako je v njem značilno, da te edinice med seboj ostro tekmujejo. Dopolnjena obljudenost in mejaška strnjenost ter rasna in prometna prepletenost so ta boj spremenile in razčlenile. Namesto nekdanjih mirnih odnošajev in vojn, je stopila politika, gospodarsko tekmovanje pa se je v

naših časih še poglobilo in zaostriilo, spreminja se celo v nov imperializem, čigar še sveži pojavi (fašizem, cerkvena politika), so pokazali, kako močno orožje v tej tekmi je celo tako zvana čista kultura (filozofija, umetnost, znanost in vera). V takem času, kakršen je naš, pač nihče ne more več pametno dvomiti o strnjenosti, enotnosti vsega sveta in življenja. V taki dobi ni najvažnejše, kako se ljudstvo danes vede n. pr. v enem samem političnem vprašanju, kaj izpoveduje ali na kaj pristaja. Važno je marveč mnogo bolj, kako bi se vedlo ljudstvo, ako bi mu nakrat odrekla ali odpadla vsa njegova organizacija, torej politična samostojnost. In važno je, kaj bi storila taka interesna skupina, če bi trajalo to obsedno stanje dolgo časa, posebno še, če bi se v poostritvi kulturne napetosti v dobi duhovnih kriz izkazalo, da ga razkraja tudi njegova vdanost dotlej na videz nevtralni verski organizaciji. Tu se preizkušajo narodi na dolga razdobja, ne pa v tistih vprašanjih, ki jih pozna kot odločilna socialno neizobraženi človek, pa bodisi da o tem tudi sam vsak dan soodločuje.

Kako spraviti v skladje ta dejstva z možnostmi, ki jih ima dana interesna skupina ali pa narod, to je problem politične izobrazbe. V dobi tako zvane demokracije in še bolj v socializmu, torej problem občne, splošne politične, ljudske izobrazbe. Socialni razvoj je sestavljen iz samih križišč raznih sil in problemov. Trenutek razpada družbe in trenutek nastajanja družbe in življenjskih pogojev, lahko rečem, je vsak trenutek. Zdaj, danes, jutri, nikdar ne vemo ničesar o tem, kaj se v naslednjem dnevu zgodi. Včasih se zgodi nasprotno od verjetnega. Noben človek ne more sam vsega socialnega polja pregledati in trajno obsehati v svojem predstavnem in domišljajočem razumu. Za socialni svet, posebej pa še za vsako socialno skupino velja Leninov stavek vselej in nespremenljivo. Noben znanstvenik sedanje moderne sociologije bi se ne drznil prevzeti odgovornosti za preročovanja. A grozno bedasto in sramotno bi bilo preročovanje, da se temu ali onemu narodu ne bo treba nikoli več zanesti samo in zgolj nase ali da bo kadarkoli neka oblast ljudstvu sama prinesla na krožniku oživljene njegove pravice. Stvar poštenja je torej tudi pri vsakem še večjem politiku, da izpove s svojo veljavno besedo tudi on to resnico — in doslej ni bilo avtoritativne osebnosti, ki ne bi tega storila. Primeri so znani (omenim naj le Goetheja, Husa, Masarvka, Engelsa in Marxa, Plehanova, Mazzinija, Svetozarja Markovića, Stambolijskega, seveda vsakega v delnem, relativnem smislu).

Drugo vprašanje je, kaj spada v politično izobrazbo ljudstva, in tretje, katera so njena sredstva. Pa tudi sredstva so predvsem odvisna od predmeta. Če je politično (samostojno, svobodno) življenje točnica (rezultanta) vseh materialnih in duhovnih življenjskih tokov, potem moramo predvsem zahtevati svobode za politično svobodno življenje. Analizirajoča, razkrajajoča meščanska šola je vprav s svojim izključujočim oddeljevanjem in razlikovanjem teh tokov zakrivila duhovno krizo zapadnega sveta. Ta kriza ni nič drugega nego umetno podaljševanje duševne sužnosti ljudstev umsko neproduktivnim in umsko ne napredujočim gospodarjem. Meščanska družba je izčrpala svoje možnosti kulturnega razvoja. Zaploiene kali nove kulture v nji rasto iz dveh naravnih virov: možnosti nove kulture in iz soglasja ljudskih zahtev s to novo kulturo. Politična izobrazba in dejavnost množic imata torej vse naravne pogoje, ko še nimata organizacijskih pogojev. Življenjske sile se v vsakem narodu križajo. Ravnotežje je vprašanje trenutka in kraja, ne pa — vprašanje samo enega naroda. Vsi narodi Zapada so in bodo zapleteni v ta problem. Njihova posamezna usoda ja odvisna od za-

vesti o nešteti majhnih problemih, ki celotno problem sestavljajo. Tako je — kljub temu, da še ne živimo v demokraciji, kar Masaryk sam dobro ve — pravilno Masarykovo geslo: »Demokracija je diskusija«. Diskusija o vseh družabnih pojavih in problemih, in kakor smo v tej površni označbi videli, so končno vsi socialni pojavi in problemi politični. Razpravljanje (diskusija) pa že stvarno ni možno brez neke skupne podlage ali priprave, ta ne brez politične izobrazbe.

Vzporednost in medsebojna odvisnost interesnih skupin (pokrajin, narodov itd.) s svoje strani odločata, kakšna je višina te priprave, kakšna mora biti stopnja politične izobrazbe danega naroda v danem trenutku. To prav dobro pogaja že instinkt narodov sam, da se trajno ozirajo na dogodke v sosednji državi in sosednjem narodu, da hočejo biti vedno poučeni o idejah in značaju socialnega razvoja in da se v skrajnem primeru prepuščajo vsemu modernemu. Vse novo je senzacionalno, ni pa vse senzacionalno dobro in pravilno razumljeno. Narod brez politične izobrazbe je v dobi modernega prometa in tiska in radija »narod« za senzacijami se loveče črede, ki je vsak hip — ne da bi se tega zavedala — v življenjski nevarnosti. Politično neizobraženi človek ne more biti v našem času član nobene organizacije (ne države ne naroda ne stranke), je individualist, čeprav proti svoji volji. In vsak individualist se čuti vsak hip ogroženega, vsaka plast in vsaka skupina, ki je sestavljena že iz samih individualistov — neizogibno propade.

Iv. Grahor.

Beseda o našem časnikarstvu

Zadnje čase se je pri nas že večkrat pisalo marsikaj o našem časnikarstvu. Nekdo se je celo povzpel do jadikovanja in se s težkim srcem vprašuje, zakaj ni med našim časnikarstvom danes takih člankarjev, kot so bili Tavčar, Krek in drugi. Zopet drugi objokovalci slovenske časnikarske kulture hočejo na vsak način vzdržati ostro mejo med pisanjem in »pisanjem« in se obregnejo ob žurnalizem že takrat, kadar se čutijo prizadete v tem ali onem političnem svetotajstvu. Zato jim mora biti prav lahko, da proglasijo časnikarje za nekaj drugovrstnega in mogoče celo slučajnega. Pri tem pa ne pomislijo, da so tovrstne razmere tudi drugod že sumljivo dozorele. Tako je pokojni Wassermann napisal roman, v katerem je naslikal nekega vseučiliškega profesorja za plod iste kulturne slučajnosti in manjvrednosti, s katero hočejo nekateri naši farizeji prezreti kulturno vrednost slovenskega časnikarstva. Isti položaj kot je danes baje po sili teh kulturnih razlagalcev v našem časnikarstvu, je danes lahko tudi v ostalih panogah slovenskih kulturnih ustvarjalcev. Zato je razumljivo, da se pri tem občutnem pomanjkanju poštenega in iskrenega opazovanja vsega našega kulturnega življenja često zgodi krivica, če se hoče iz nerazumevanja ene zagrenjenosti opravičevati izrabljanje in suvereno omalovaževanje na drugi strani. Če v tem presojanju prvenstveno greši starejši rod, mu ni to mnogo zameriti, ker je pač še živel v časih Aleševca in Levstika in si želi nazaj tistih časov izrabljanja in lomljenja hrbtenic, posebno še, če se pri tem lahko prihrani deset ali dvajset beličev za večjo slavo božjo ali pa misijonarstvo. Če se pa ob časnikarstvo obreguje kdo izmed mlajših vrst, je to čudno nepoznanje razmer in nevarno lomljenje kulturne fronte onega rodu, ki iz dneva v dan

raste v zavest popolne odgovornosti. To omalovažujoče vrednotenje časnikarstva lahko ravno mladini največ škoduje, ker izroča slovenski časnikarski stan na milost in nemilost lastnikom naših tiskovnih trustov, ki znajo sijajno izrabljati vsako tako pomanjkljivost kulturne razcepljenosti.

Zavedati se namreč moramo, da je danes slovensko časnikarstvo najslabše organiziran stan. Obstoja sicer neka stanovska organizacija časnikarstva. Toda v tej organizaciji sede obenem z delojemalci tudi delodajalci. Vsaka obrambna poteza časnikarja proti podjetju je tako že vnaprej obsojena na neuspeh, ker ne more priti nikdar niti na diskusijo v lastni organizaciji, kaj šele, da bi zavzela obseg širše obrambne akcije. Tako je danes v gotovem oziru naš časnikar predan na milost in nemilost svojega podjetja prav tako, kakor je bil še v časih Aleševca in Levstika. Vkljub izrednemu dvigu socialne zavesti vsega slovenskega snovanja se v teh podjetjih postopa večinoma s časnikarji tako, da se lahko negirajo vse trditve o krščanskem in socialnem duhu našega časa, dasi so stolpci časopisja, ki ga morajo časnikarji pisati, često polni ravno obratnega hvalisanja.

Toda to so ugotovitve, ki so postranskega pomena. Vse to se da zakriti s preperelim plaščem slovenskega idealizma, pod katerega se končno lahko skrijeta oba faktorja našega časnikarstva: časnikar in podjetnik. Tudi se mi zdi tukaj manj pomembno razpravljati o stanovski zavesti našega časnikarstva. Hotel bi samo opozoriti na en moment, ki se mi zdi pri našem današnjem stanju časnikarstva zelo važen. Vedeti moramo namreč, da se zmeraj bolj opaja, da naše takozvano »oficiozno« dnevničarstvo zmeraj bolj izgublja na svoji kulturni pomembnosti. Oba naša vodilna dnevnika »Jutro« in »Slovenec« sta se prav malo, ali pa celo nič zavedla razkola, ki se pojavlja v politični zavesti našega naroda. Možno je, da starejši rod še gleda na »Jutro« kot nekakega liberalnega pandurja in na »Slovenca« kot na nekakega posvečenega zaščitnika slovenske pravovernosti. Toda kdor le malo opazuje, kako se mlajši rod obnaša do teh dveh problemov slovenske politične kunštosti, ta lahko prav kmalu opazi, da je mladina do obeh dnevnikov že zelo indiferentna. Klerikalna programatičnost je beseda brez vsebine, liberalno jugoslovenstvo pa je govorjenje brez apostolov. Oba lista imata kvečjemu še informativno vrednost; javnega mnenja pa več ne oblikujeta, vsaj pri mladini ne.

Ta kriza obeh dnevnikov se je počasi razvijala že vsa povojna leta. Prav kmalu se je opazilo, da je uvodničarstvo zelo padlo, informativna plat vsakega lista pa se je razbijala v kalejdoskopih enodnevnih aktualnosti. Čim bolj se je dvigalo število naročnikov, tem bolj je rastlo tudi število tistih, ki je oba lista bralo z veliko skepso in razdvojenostjo v srcu. Politična kultura posebno pri mladini se je zmeraj bolj širila; ta napredek je šel vzporedno z vsem ostalim političnim razvojem v Evropi. Zato je jasno, da se je ta del opiral na liste samo še v toliko, v kolikor je iskal v njih informacij. Na idejno smer se pa ni mogel več zanesti. Oba tabora sta v svojih glasilih še naprej trebila z isto ozkosrčnostjo star plevel. Ta del našega tiska že zdavnaj ne zmore več zagrabititi z ono prepričevalnostjo, ki bi zmagovala in prodirala. Najlepše se vidi to dejstvo v prvih spopadih obeh naših listov po spremembi vlade v Belgradu. Vsa slovenska politična problematika se hoče sedaj zopet zavesti na ono staro šušljanje o »izdajstvu« in »denunci-
antih«. Enim služi proslula Šušteršičeva okrožnica iz leta 1914, drugim pa še marsikaj bolj obsojanja vrednega. Oba tabora sta se pa že zopet znašla v borbi okoli iste skleda, ki je pa še celo v tujih rokah. Zato je prav gotovo, da bo iz te borbe za nas same padlo zelo malo načelno pomembnega; pono-

vili se bodo kvečjemu prizori, ki jih že poznamo s starimi statisti in šlagerji. In dolčas bo brezmejen in glavobol hujši od včerajšnjega.

Zato ni čudno, da se pojavlja toliko tednikov in glasil izven obeh tabarov. Naravno je, da se po drugi poti išče idejna usmerjenost, ki je drugod večni. Ta razkroj se je šele začel. Upajmo, da bo zdravilen in da se slednjič ustvari oblika in smer zdravega slovenskega tednika.

Kaj pa naše dnevno časopisje? Ali se more pričakovati kak preokret v tej smeri in to vsaj v doglednem času? Slednjič gre v prvi vrsti vendarle za to vprašanje, če že govorimo o našem časnikarstvu. Naravno je, da se bo kmalu opazilo, da je treba spremeniti organizacijo našega dnevničarstva. To nezdravo stanje se je lahko vzdrževalo, ker so bile razmere same nezdrave. Toda probojnost in neiskrenost dela se bo slednjič tudi pri dnevnikih morala razvijati prav tako, kakor povsod drugod. Idejna plat listov bo morala odtehtati višino in vsebino informativnega dela. Uredništva se bodo morala znebiti tistih, ki niso časnikarji in so v uredništvih samo zato, ker so zaupniki tega ali onega političnega klikarstva in v imenu podjetij vrše službo vodstva tako, da izzveni vse skupaj v spačeno karikaturu. Ni dvoma, da se bodo počasi nova uredništva sestavljala predvsem iz mlajših ljudi, katerih dolžnost bo predvsem tale: ustvariti v uredništvih enotno delovno ekipo, ki bo v svoji uravnovešenosti posredovala svojim čitateljem prav toliko v idejnem, koliko v informativnem oziru.

Pri tem pa nastopa zelo nevarna prehodna doba. Skoraj ves mlajši rod raste predvsem iz takozvanega inteligenčnega proletariata. To se najbrž ne bo kmalu, ali pa nikdar več izpremenilo. To so vsa podjetja že dobro opazila in sedaj vsakega takega došleca sprejemajo čisto po zakonih kapitalističnega gospodarstva. Dasi se dobiček pri podjetjih ni prav nič zmanjšal, ampak še celo raste, se novi nastavljeni plačujejo beraško. Dočim ponekod vzdržujejo čisto po nepotrebnem dvojne zaslužkarje, prejema tak proletarec za vsaj isto delo toliko, da bo imel komaj za streho in kruh. Seveda je to mogoče samo pri nas, kjer ima vsak strokovno organiziran delavec boljši položaj nego časnikar. Mlajši rod bi storil silno napako, če položaja v našem časnikarstvu ne opazi pravočasno in ga napada tako, da s tem koristi samo lastništvom, sebi pa kvari izglede in vidike za borbo v bodočnosti. Zadnji »Akademski glas« je napisal zelo resničen stavek: »Starejša generacija je v našem narodu do malega izkoreninjena.« (26. I. 1935). Toda bojimo se, da se pri našem nerazumevanju vseh razvojnih točk po nepotrebnem ne razbijamo in s tem tej stari generaciji omogočimo, da z našo pomočjo spravi na svet še kakega novega bastarda. Interim.

Gospodarstvo po svetu in pri nas

Dasi gospodarska kriza še vedno traja, moremo vendar konstatirati dejstvo, da je prinesel konec 1933 in prva polovica 1934 kapitalističnemu gospodarstvu gotova olajšanja in izglede na zboljšanje. Čeprav se je kriza v poedinah gospodarskih panogah še dalje razvijala, n. pr. mednarodna trgovina, mednarodni kredit, se vendar v drugih enako važnih panogah ne nahaja več na oni najnižji točki, ki je bila značilna za l. 1932. N. pr. kovinska industrija, zaustavitev padca cen, razširjenje notranjega trga, zmanjšanje zalog blaga itd. To ne pomeni, da je kriza prenehala in da se nahaja

kapitalistično gospodarstvo pred novim poletom in процvitom. Še daleč ne. Ti znakiboljšanja gospodarstva v poedinah, četudi važnih panogah produkcije in gospodarstva pomenijo, da prehaja gospodarska kriza iz svojega akutnega stanja v stalno depresijo, to pomeni, da je razvoj navzdol v glavnem zaključen, one panoge in ona podjetja, ki v krizi niso skrahirala, se začnejo popravljati, toda ravnotežje, ki je bilo porušeno s krizo, se ne more upostaviti. Udarci, ki jih je zadala sodobna kriza kapitalizmu, so tako jaki in notranja protislovja sistema, ki jih je kriza še povečala, so tako silna, da onemogočajo kapitalističnemu gospodarstvu, da bi se še kedaj dvignilo iz depresije, da bi še kedaj dobilo nov polet. To pomeni, da bo ostalo kapitalistično gospodarstvo permanentno v večji ali manjši krizi, kar bo zaostriilo osnovna gospodarska protislovja in vodilo do novih pretresov gospodarskega in družabnega kapitalističnega organizma.

Gospodarske posledice krize: sodobna svetovna kriza je imela tako silne posledice, da jih kap. gospodarstvo ne bo moglo pretrpeti. Navajam nekoliko podatkov:

Kupna moč najširšjih slojev je padla na tako nizko stopnjo, kakor še nikoli dosedaj. Radi tega je padal in sicer rapidno narodni dohodek. N. pr. dohodek Nemčije je znašal pred vojno (1913) 50.1 milijardo franka. V l. 1929 se je dvignil narodni dohodek Nemčije na 76.1 milijarde, 1930 je padel na 70.2, 1931 na 58.1, 1932 na 56.5 milj., in se to padanje vrši še dalje. Ravno tako je padel narodni dohodek v ostalih državah, n. pr. v Angliji je padel v času od 1928-32 za 17.9 %, a v Sev. Ameriki za 56.4 %. Povdariti je treba, da je to padanje nar. dohodka specifična bolezen kapitalizma v njegovi poslednji etapi razvoja, dočim je v nekapitalističnih državah porastel dohodek za 82 %. Kriza je povzročila, da je industrijska produkcija v najvažnejših panogah v vseh kapitalističnih državah padla za več kot deset let nazaj:

	premog	železo	volna
USA	28	36	11
Francija	16	46	—
Nemčija	33	46	35
Angleška	34	71	10

Kriza je dalje razrušila vso mednarodno trgovino. Po podatkih Društva narodov, ki se nanaša na 75 držav ali 80 % svetovne trgovine, je znašal indeks svetovne trgovine (1929—100) v letih 1930 76.1 — 1931 57.7 — 1932 39.0 — 1933 35.5. Ves mednarodni kreditni sistem je kriza obrnila na glavo. Okoli 50 držav je moralo opustiti zlato valuto; v gospodarski vojni med posameznimi kapitalističnimi državami se čimdalje bolj uporablja devalvacija lastne valute kot glavno orožje. Stotine milijard narodnega denarja je »zamrznjenega« in nerabnega radi kreditne krize.

Govorili smo čisto na kratko o posledicah gospodarske krize. Malo dalje se bomo pomudili pri naši trditvi, da je kriza dosegla svojo najnižjo točko, da pa kapitalistično gospodarstvo nima moči za nov polet, temveč da prehaja v depresijo.

Po našem gledanju so značilne oznake depresije sledeče: a) produkcija je še nadalje omejena, tudi če se ne nahaja na svoji najnižji točki, b) novih znatnih investicij kapitala ni, zlasti v nova industrijska podjetja, c) cene so še vedno na zelo nizki stopnji, d) kredit je še dalje omejen in oni kapital, ki je služil za posojila, je zamrznjen, e) obrestna mera je v onih državah, ki kapital izvažajo, zelo nizka. Pri raziskovanju razlogov, ki so

dovedli do te stalne depresije, bi mogli konstatirati: da so ti razlogi dvojni in sicer: gospodarski in družbeni:

Gospodarski razlogi: 1. Nепrestano padanje cen je dovedlo do tega, da se vsota cen stopnjema približuje kupni moči družbe. Ta razvoj pa vodi do ravnovesja, ki je bilo s krizo porušeno, namreč ponudbe in povpraševanja, 2. Stalno, ogromno uničevanje zalog sirovin vodi do omejevanja ponudb blaga na kapitalističnem trgu. 3. Padec produkcije v poedinih panogah, poedinih državah je dosegel tako nizko točko, da se je začela produkcija bližati potrebam ali bolje povpraševanju. 4. Bankroti in krahi bančnih in industrijskih podjetij vodijo do znižanja obče vsote družbenega kapitala. Na ta način zmanjšana vsota družbenega kapitala daje onim podjetjem, ki so preživela burne dni, povečan profit. Vsi ti popolnoma notranje-ekonomski razlogi bi ne imeli tako odločujočega vpliva na kapitalistično gospodarstvo, če ne bi bili povezani z onimi merami, ki jih je meščanstvo podvzelo v svrhu obremenitve svojega položaja.

In tako pridemo do družbenih socialno-političnih razlogov: 1. Predvsem pride v poštev zaostritev nasprotij v notranjosti imperializma, povečanje nevarnosti vojne. Zaostritev teh protislovij in povečana nevarnost vojne je privedla do silnega tekmovanja v oboroževanju. To pa pomeni, da raste potreba po železu, aluminiju, bakru, kemičnih sirovinah in da produkcija v teh panogah raste. 2. Takoj za tem pride politika odprte in prikrite inflacije, ki jo forsira in vodi meščanstvo v vseh kapitalističnih državah. Inflacija namreč vodi k uničenju slabejših podjetij, inflacija vodi k povečani koncentraciji kapitala, k pojačanju njegovega monopolnega značaja, k umetnemu dviganju cen. — 3. Kot tretji razlog je treba navesti dejstvo, da skuša kapital rešiti krizo na račun delavnega razreda. Sem spada znižanje mezd, slabšanje socialnega zavarovanja, znižanje življenjskega standarda delavstva, ne samo glede načina življenja, temveč tudi glede načina dela: prisilna javna dela, ki so prav enaka srednjeveškemu suženjstvu. Ravno premenjena oblika diktature kapitala (prehod od meščanske demokracije v fašizem) je zunanji izraz za reševanje krize na račun delovnega razreda. Poslabšanje položaja delovnega razreda je največje tam, kjer je fašizem glavna oblika kapitalistične oblike vladanja. — Dalje, poskus vladajočega razreda, da reši krizo na račun kolonialnih narodov, kar zopet omogoča prehod iz krize v depresijo. Podatki, kako je kapital izkoristil padec cen v svojo korist in v škodo odvisnih kolonialnih narodov, nam kažejo v jasni luči načine in prizadevanja kapitala, da reši krizo na račun sebi podložnih. Tako je na ta način Amerika profitirala v periodi od 1929—1933 7.38 milijard M, Anglija 22.16, Francija 9.36.

Med važne socialno politične momente spadajo poskusi kapitala, da preloži bremena krize na račun kmeta. Nizke cene agrarnih produktov, razlika cen agrarnih in industrijskih produktov, padec cen zemljiške rente, odmera davkov iz let, ki je bila cena kmetskih produktov dvakrat, trikrat višja. Vse to je omogočilo kapitalu, da je del bremen krize prevalil na ramena kmeta. To je imelo za posledico propadanje kmečkih gospodarstev, povečal se je proces diferenciacije in obubožanja.

Prehod iz krize v depresijo ni enakomeren niti ni v vseh državah isti. Depresija je karakterističen pojav za kapitalizem v celoti. Depresija je splošna smer razvoja kapitalističnega gospodarstva: radi tega prehod iz krize v depresijo še ne pomeni, da mora nujno kriza preiti v vseh državah in v vseh panogah produkcije in gospodarstva v depresijo. V oceni današnje etape krize in še posebej v oceni prehoda krize v depresijo moramo upo-

števatí specifične lastnosti sodobne gospodarske krize, ki ostanejo in so značilne tudi za depresijo, upoštevati tudi moramo nasprotja v posameznih panogah in posameznih državah. Posebne lastnosti sodobne depresije so:

- Kriza in depresija sta se razvili iz splošne krize kapitalizma. Ta lastnost daje sodobni depresiji drugo obliko, drugo vsebino in drugo pot narekuje, drug tempo kakor je bil to slučaj pri prejšnjih cikličnih krizah, pri njihovem prehodu v depresijo in izhodu iz depresije v procvit.
- Depresija ne likvidira in noče likvidirati kronične agrarne krize. To pomeni, da bo kriza poljedelstva še nadalje preprečevala normalen razvoj celokupnega kapitalističnega gospodarstva.
- Depresija in kriza se razvijata v okoliščinah, ko kapitalistično gospodarstvo ni več zaključeno in ni edini način gospodarskega sistema pa tudi družabnega. Vsak uspeh nasprotnega gospodarskega sistema pomeni udarec staremu in onemogočuje normalni razvoj depresije.
- Depresija in kriza se razvijata na bazi zaostrevanja vseh notranjih in zunanjih protislovij kapitalizma. Zaostrevanje teh protislovij deluje zavlačujoče na razvoj depresije in vodi slej ali prej do nenadnega, silnega prekreta.

Po vsem tem moremo ugotoviti, da depresija ne bo prinesla onim, ki jih je najbolj in edino udarila kriza, prav nobene rešitve in zboljšanja ekonomskega položaja, t. j. delavstvu, kmetom, odvisnim narodom in kolonijam. Depresija ne bo privedla do stabilizacije, do novega procvita kapitalizma, temveč do nove zaostritve notranjih nasprotij. Kakšni so znaki zboljšanja kapitalističnega gospodarstva pri nas? Kakšen proces se dogaja pri nas, v našem gospodarstvu? Tudi pri nas se kažejo znaki zboljšanja gospodarstva. Ni treba, da bi verovali v vsako kapitalistično reklamo, toda tudi pred dejstvi si ne smemo zapirati oči. Po podatkih Nar. Banke za prvo trimesečje 1934 se je povečala zunanja trgovina za 26.1 %, produkcija v nekaterih važnih ind. panogah za 5—20 %, blagovni promet na železnihah se je povečal za 6.3 %, tonaža ladij, ki so pristajale v jugoslovanskih pristaniščih se je povečala za 4 %. Promet na borzah je povečan za 100 %, kurzi drž. papirjev so se dvignili za 30 %. Produkcija rudarsko-topilniške industrije se je zelo povečala. Produkcija tekstilne industrije je v prvi polovici I. 1934 večja kot v odgovarjajočih mesecih v letih pred krizo. Število zaposlenega delavstva se je v marcu 1934 dvignilo napram marcu 1933 za 19 %. Trgovinska bilanca v prvih 6 mesecih 1934 je po vrednosti nominalno aktivna. Že v letu 1930 je bila nominalno aktivna za skoro pol milijarde Din. Obtok denarja je zmanjšan. Teh znakov zboljšanja ne smemo podcenjevati, pa tudi napačnih zaključkov ne smemo delati. Pri temeljitem raziskavanju bomo ugotovili, da so ta zboljšanja v glavnem izraz prizadevanja kapitala, da popravi svoj položaj, ugotovili bomo, da so to krpanja, ki ostanejo samo na površini in so zgrajena na steklenih temeljih.

Prvo, kar bomo mogli na prvi hip konstatirati, je dejstvo, da pri nas ne more biti govora o zdravih znakih zboljšanja gospodarskega položaja. Do tega zaključka bomo prišli, ako globlje analiziramo te znake poboljšanja, ki jih na prvi pogled opazimo, ako analiziramo kapitalistično gospodarstvo sploh.

1. Aktivnost naše bilance je samo računska, da je temu tako, dokazuje dejstvo, da je bila bilanca naše zunanje trgovine od 1919 do 1933. pasivna in sicer za celih 9 milijard dinarjev. Vsak prebivalec Jugoslavije mora vsako leto plačati inozemstvu 45 Din. Uradni podatki za bilanco zunanje trgovine temeljijo na uradni vrednosti po službenem kurzu. Toda za gospodarstvo ne veljajo namišljene službene cene, nego realne cene na trgu.

Dr. Ivo Belin, naš meščanski ekonom in statistik pravi o tej diferenci v ocenjevanju bilance zunanje trgovine za leto 1933: »Aktivnost bilance zunanje trgovine za vse leto ni vseskozi realna, temveč temelji na dejstvu, da se pri računanju uvoza ni vodilo računa o prejemkih« (»Politika« 25. V. 1924). Količina izvoza se je za leto 1933 povečala za 22 %, toda njegova vrednost je padla. Vrednost izvoza v zlatu je znašala 1928 723 milij. švic. frankov, 1930 619 milij. švic. frankov, 1931 437 milij. švic. frankov, 1933 238 milij. švic. frankov. To pomeni, da je bila vrednost izvoza v letu 1933 za 67 % manjša od leta 1928. Pa tudi vrednost izvoženega blaga je padla. V letu 1925 smo dobili za milijon ton blaga 178 milij. švic. frankov, leta 1933 za isto količino samo 80 milij. švic. frankov. To pomeni, da »moramo za odplačilo naših dolgov v zlati valuti izvoziti dvakrat več blaga kot 1925. leta« (Jug. Lloyd, 13. febr. 1933). Po izjavi bivšega ministra Švrljuge je bila bilanca v letu 1933 v začetku 1934 aktivna radi tega, ker sta »Česka in Nemčija forsirali izvoz iz Jugoslavije, da rešijo svoje zamrznjene kredite v Jugoslaviji« (Obzor, 24. marca 1934). Tekom prvih dveh mesecev 1934 je padla cena našemu izvoženemu blagu za 8 %, a cena za uvoženo blago je zrasla za 16 odstotkov. »Posledica takega stanja v naši zun. trgovini je, da mi sistematično obubožavamo, brez ozira na to, ali je naša trg. bilanca aktivna ali pasivna« (»Nar. Blagostanje«, 14. IV. 1934). — Izvoz je otežkočen. V prvih treh mesecih 1934 se je sicer dvignil izvoz lesa po teži za 59,2 %, a po vrednosti znižal za 38,8 %; poleg tega smo izgubili dva važna trga za les: španskega in italijanskega.

Toda ne samo trgovska bilanca, temveč tudi plačilna bilanca je slabša. Dobodek iz deviz je znašal leta 1931 okoli 6 milijard, v letu 1933 samo 1 milijardo 300 milij. — Prihranki, ki so jih pošiljali izseljenci v domovino, so znašali 1929 1 milijardo, v letu 1933 samo 120 milijonov, dohodki od turizma so vključno reklamami padli od 606 milijonov v letu 1930 na 493 milijonov v letu 1933. Pri ocenjevanju naše plačilne bilance je treba upoštevati še dvojne važnih dejstev: beg kapitala in približevanje roka za plačevanje anuitet, za katere je dosegla Jugoslavija moratorij. Po podatkih »Novosti« (19. III. 1934) je tekom krize pobegnilo več kot 4 milijarde dinarjev iz Jugoslavije.

Kljub številkam, ki sem jih prej navajal za porast produkcije v nekaterih gospodarskih panogah, je stanje najvažnejših gospodarskih panog neizpremenjeno. V »Narodnem Blagostanju« je podana izčrpna analiza glede povečane zaposlenosti v prvih treh mesecih 1934. Število zaposlenih delavcev se je povečalo od 273.000 na 280.000. Razlogi te za malenkost povečane zaposlenosti so pri tekstilni industriji: zaščitne carine, tendenca za gospodarsko autarkijo in končno: dejstvo, da je pri nas delovna sila skoro najcenejša. Mezde so edino na Japonskem nižje. Zato predstavljajo inozemski kapitalisti svoje tovarne v Jugoslavijo. Povečanje zaposlenosti v lesni industriji je bilo samo začasno, zaposlenost že pada. Lesna industrija — pravi Bajkić v »Nar. Blagostanju« — predstavlja največjo žrtev krize... Število zaposlenih v lesni industriji je padlo od 90.000 v letu 1930 na 35—37.000 v letu 1934. Povečanje zaposlenosti v rudarski in železni industriji si moramo razlagati z zvezo, ki jo imajo te kovine in rude (krom, cink, aluminij, baker) s sedanjim svetovnim političnim položajem, ko se ves svet pripravlja na brambo odnosno se oborožuje, kakor da bi grozil sosedom. Notranja potrošnja železa je namreč padla od 263.180 ton v letu 1929 na 130.626 ton v letu 1933. Kar se tiče kemične industrije in produkcije prevoznih sredstev, velja prav isto. Važno je za nas dejstvo, da se je pri vseh onih pano-

gah industrij, ki delajo izključno za domač trg, in katerih prospeh ni povzročen od kakršnega koli družbeno političnega momenta, število zaposlenih zmanjšalo, da se je tudi produkcija zmanjšala: predelovanje tobaka 31,7 %, gradnja železnic in vodne zgradbe za 19,5 %. Produkcija cementa je padla za 43,3 %, predelovanje mesa za 40,3 %.

Po vsem tem je jasno, zakaj je narodni dohodek od 60 milijard v l. 1931 padel na 35 milijard v l. 1933. Kupna moč najširših slojev rapidno pada. Po podatkih zagrebške Delavske zbornice (Radničke novine 25. V. 1934) o cenah, produktov, ki jih kmet kupuje in ki jih kmet prodaja, je bilo razmerje sledeče:

	1932	1933	1934
1. Kar kmet prodaja	1180	1082	969
2. Kar kmet kupuje	1608	1548	1508

V kratkem smo analizirali prehod krize v depresijo in depresijo samo. Ostanje nam še 3 problemi: 1. položaj in perspektive v poljedelstvu, 2. problem autarkije, 3. finančna kreditna kriza.

Poljedelstvo: Znano nam je, da je poljedelstvo v današnjem sistemu s svojo razbito, neomejeno zasebno lastnino temelj kapitalističnega gospodarstva sploh, pri nas pa še posebej. Od položaja v poljedelstvu je odvisen tudi položaj ostalih panog gospodarstva v Jugoslaviji. Kako stoji pri nas poljedelstvo? Bivši minister Švrljuga je izjavil v proračunski debati: »80 % naših poljedelcev dela brez rentabilnosti, dela za pasivo. Zemlja mu ne daje niti toliko dohodkov, da bi z njimi kril najnujnejše izdatke. Pa tudi ni malo takih slučajev, da zemlja ne donša niti toliko, da bi prehranil svojo družino. Zemljiški davek pa se odmerja po čistem dohodku iz leta 1926.« (Obzor, 25. IV. 1934.) Ali »Narodno Blagostanje« piše (17. III. 1934) »V teh dneh smo čitali, da je po mnogih krajih padla cena rogate živine na 2,50 kg. Mislimo pa, da ni nikjer takega sistema za živinorejo, v katerem bi bila cena 2,50 rentabilna. Po uradnih podatkih znaša letošnja žetev pšenice 198.000 vagonov. Za normalno prehrano prebivalstva je potrebno 190.000 vagonov, za setev 35.000 vagonov. Ako računamo z rezervo iz lanskega leta 17.000 vagonov, potem ne samo, da ne bomo mogli ničesar izvoziti, temveč bo samo za domačo potrebo primanjkovalo 10.000 vagonov. To pa pomeni glad, poslabšanje plačilne bilance za 800 milj. Din, padec dinarja, ter inflacija v tej ali oni obliki, nadaljnje padanje kupne moči prebivalstva. Vse to pa bo imelo za posledico poslabšanja položaja v vseh ostalih gospodarskih panogah, kar piše tudi »Narodno blagostanje« od 12. V. 1934. Računati moramo z ogromnim padcem kupne moči našega kmeta. In to dejstvo bo imelo ogromne posledice za narodno gospodarstvo.«

Mnogi meščanski gospodarstveniki so mnenja, da je uspešen izhod iz krize v autarkiji, t. j. v omejevanju produkcije za domačo uporabo, za domač trg in v tem, da se okoli vse Jugoslavije pozidajo debeli zidovi zaščitnih carin. V tem smislu se postopa že v tekstilni industriji. Kljub naravnemu bogastvu na vsakovrstnih sirovinah autarkija ne more rešiti kapitalističnega gospodarstva, ki je ekspanzivno in ki mu je mednarodna trgovina in mednarodna prepletenost predpogoj. Autarkija more biti samo izredna zaščitna mera v izrednem slučaju n. pr. vojna, a še to za malo časa. Ne more pa biti cilj kapitalistične produkcije, niti pot, ki bi privedla do rešitve. Glavne panoge produkcije, ki je vezana na izvoz so: pšenica, koruza, živina, les, sadje in rudarsko-topilniška produkcija. Autarkija z ozirom na

izvoz bi pomenila naš propad in našo smrt. Autarkija bi imela za posledico padec uvoza najnujnejših predmetov, ki jih pri nas ne produciramo. Visoke zaščitne carine za inozemsko blago bi imele za posledico porast cen domačih industrijskih produktov, ker ni konkurence. Seveda bi bil nekdo drugi, ki bi imel od take autarkije profit, ne kmet in delavec ter obrtnik. Autarkija je pri nas neizvedljiva vsled pasivnosti naše plačilne bilance, ki se more zmanjšati samo z forsiranjem izvoza. Izvoza brez uvoza pa ni. Autarkija predpostavlja ogromno zalogo svobodnega finančnega kapitala za investicije v industrijo. Takega kapitala pa pri nas ni, tudi bi ga ne bilo, če bi ne bilo kreditne krize.

Finančna kreditna kriza. O Jugoslaviji je znano, da ima malo lastnega kapitala. V letu 1931 se je začela pri nas kreditna-bančna kriza, ki je zavzela ogromen razmah, pa še do danes ni dosegla najnižje točke. Med vlagatelji je nastala panika, kakršne še ni doživela Jugoslavija. Večina velikih bank je morala ustaviti svoje poslovanje. Kriza naših bank ima svoj vzrok v krizi produkcije: poljedelstva in industrije, pa tudi v krizi obrti in trgovine. Tako znaša celokupen dolg industrijskih podjetij bankam 6 milijard, 140 milij. Din, njihova lastna sredstva pa znašajo 3.771 milij. Din. Teh dolgov seveda nihče ne plača. Radi tega se je v letu 1933 poslužilo zaščitnega zakona od vseh 640 bank 151. V prvih 3 mesecih 1934 je zraslo število na 208 (Slovenec, 2. VI. 1904). Teh 208 bank predstavlja pri nas ogromno večino, ker je ostalih 400 bank pretežno malih, z malim kapitalom. Več kot 10 milijard leži v teh bankah zamrznjenih. Tako stanje kredita in bankarstva ima zopet sledeče posledice: a) trgovina s hranilnimi knjižicami, ki odpira na široko vrata špekulaciji; b) tezavriranje denarja; c) manjšanje vlog; d) selitev vlog iz privatnih bank v državne; e) pomanjkanje vsakega kredita; f) zmanjšanje investicij; g) zmanjšanje drž. dohodkov; labilnost in nesigurnost dinarja. Tako vidimo, da danes ni kredita. Narodna banka pa ima v izboru denarja. Zaključek našega razmotrivanja o krizi je konstatacija, da se nahaja kapitalistično gospodarstvo tudi pri nas v začaranem krogu: produkcijska kriza, zlasti kriza poljedelstva je imela za posledico kreditno krizo, ta pa ima za posledico zaostrevanje prejšnje. Socialno-politične posledice krize in perspektive za bodočnost nikakor niso rožnate namreč za one sloje, ki jih je kriza prizadela. Kapital še ima in bo imel dokler bo obstojal, tendenco, da prevale bremena krize na ramena delovnega razreda in zatiranih narodov. Temu namenu služi fašizacija, poskusi sporazumov v taboru meščanstva. V področju zunanje politike išče kapital izhoda z še večjo nadvlado tujega kapitala nad domačim potom vedno novih posojil, potom novih koncesij inozemskemu kapitalu.

Za ilustracijo socialno-političnega položaja naj končno navedem nekaj statistike o padanju mezd: Povprečna dnevna mezda zavarovanega delavca je znašala:

l. 1930	26.76 Din
„ 1931	26.12 „
„ 1932	24.0 „
„ 1933	22.79 „
„ 1934	22.68 „

Število delavcev, katerih dnevna mezda bi znašala nad 48 Din se stalno manjša. L. 1931. je zgubilo delavstvo samo na mezdah 250 milij., l. 1932 več kot eno milijardo, l. 1933 milijardo in pol. 110.000 brezposelnih delavcev je izgubilo tekom krize 870 milij., a 520.000 zaposlenih delavcev 250 mili-

jonov letno. Predstavnik ministrstva za socialno politiko g. Krmpotič je izjavil: »Bližamo se stabilizaciji razmer, toda na bazi nizkih, skoroda kolonijalnih mezd. (»Politika«, 17. V. 1934). Po podatkih »Slovenca« (17. V. 1934) je Jugoslavija med 10 državami na osmem mestu, kar se tiče mezd tekstilnih delavcev, ki znašajo 2.50 na uro (kvalificiran moški delavec). Mezde tekstilnih delavcev so nižje samo še na Madžarskem (2.40) in na Japonskem (1.28 Din). Vsota dnevno izplačanih mezd pada od 2,583.648 v letu 1930 na 1,755.500 Din v letu 1933 (»Del. Politika« 17. V. 1934). Po podatkih Radniških novin so bile mezde v lesni, stavbni, kemični, kovinski industriji

l. 1930 za 78.58 %
l. 1933 za 86.75 %
pod eksistenčnim minimom.

Še malo glede brezposelnosti: po izjavi ministra Puclja (v »Pravici« 1. I. 1934) je v Jugoslaviji 700.000 brezposelnih delavcev. Brezposelnost raste iz dneva v dan. Ta konstatacija ni prav nič v nasprotju s prejšnjimi podatki o povečani zaposlenosti v nekaterih panogah industrije, ker se večja število brezposelnih iz vrst sproletariziranega kmeta, in pa ker je v drugih industrijskih panogah odpuščanje na dnevnem redu. Brezposelni, kakor znano, ne dobivajo redne podpore. Politika glede brezposelnih pa je sledeča po izjavi bivšega ministra Puclja v »Politiki« 2. III. 1934: »V smislu našega programa bomo še nadalje pobijali brezposelnost na ta način, da ne bomo dajali podpor, ne miloščine, temveč s produktivnim delom pri izvrševanju javnih del.«

Martin Perko.

Načrtno gospodarstvo

(Konec.)

Zaključne misli.

Brez dvoma je, da stoji človeštvo pred izpremembami v gospodarskem in družabnem sistemu. Resnica je tudi, da se sistemi izpreminjajo, da so pa načela, na katerih naj bodo zgrajeni stalna. Človeštvo jih more sicer obiti ali iti preko njih, toda za vsako tako napako se mora pokoriti stoletja in stoletja. V trpljenju se misli izkristalizirajo, rode ideje in trpljenje tudi vzgoji take značaje, ki morejo biti izvrševalci teh idej. Dosedaj so bili izvrševalci vedno tisti, ki so največ trpeli radi pogrešenega gospodarskega in družabnega sistema.

Najboljša učiteljica je zgodovina. Ta nas uči, da je bilo človeštvo takrat najbolj srečno, ko je bilo gospodarsko in družabno življenje urejeno z ozirom na splošnost. V uvodu smo govorili o državi Inkov, v jezuitskih redukcijah v Paragvaju. V obeh telesih je vladal red in bilo veliko večje blagostanje, kakor v sosednjih državah, ki niso bile vodene iz stališča splošnosti. V obeh omenjenih državah odnosno samoupravi je temeljilo udejstvovanje posameznika in celokupnosti na delu. Delo je bil glavni in edini činitelj, ki je gradil produciral, obenem pa dajal tudi pravico do užitka dobrin. Na tem temelju je bil zgrajen tudi zgodnji srednjeveški gospodarski in družabni red. Obrt je mogel izvrševati kot mojster le tisti, ki je znal delati. Moral je tudi delati. Torej je bilo izključeno, da bi mogel kdo izrabljati tujo delovno moč s pomočjo kapitala. Mojster je zaslužil največ 20% več kot

pomočnik. Delovni čas je znašal povprečno okoli 7 ur na dan. Obrt je bila vezana tudi v pogledu sedeža in prodaje. Mojster je smel delati le v določenem kraju in tudi blago prodajati le v določenem kraju. Gospodarstvo je bilo torej smotreno omejeno. Ne morebiti radi tega, da bi bil takratni gospodarski red nasproten napredku tako gospodarstva kakor splošne kulture. Dejstva dokazujejo ravno nasprotno. Napačna je trditev, da ni takrat napredovalo gospodarstvo v tehničnem pogledu. Saj so imeli nekateri stanovi (suknjariji, usnjariji itd.) urejene sijajne skupne naprave. Omejitev v gospodarstvu je bila radi tega, da bi zaščitili posamezne obrti pred umazano konkurenco, da bi zajamčili konsumentu solidno in ceneno blago, predvsem pa da bi začutili delo in preprečili njegovo izkoriščanje. Brezdelni dohodek je bil v tem gospodarskem redu naravno sramoten. Radi tega je bil zaničevan trgovski stan, ker so menili, da ima trgovec dohodke, ne da bi delal. Ravno radi zaščite dela so bile od Cerkve prepovedane vsake obresti. Ko bi se srednjeveško gospodarstvo dosledno razvijalo po načelih, na katerih je bilo osnovano, bi prešlo z dvigom tehnike nujno v popolno kolektivistično gospodarstvo. Toda človek se je uprl. Ni hotel več priznavati teh načel. Posledica: Fevdalec je postal iz oskrbnika lastnik. Lastnina, zlasti prekomerno in krivično pridobljena, vodi v egoizem, pomehkuženje, demoralizacijo in degeneracijo. Zato je postal kmet berač, tlačan in izkoriščevalec predmet za fevdalca. Čehi so postali predmet kupčevanja, mojstrom ni bilo treba več delati, zadostoval je kapital. Obrtniški stan je pričel razpadati, mesta, sedeži cehov, so začela postajati zibelke novodobne buržuazije, mesto trdnjave zdravega gospodarskega in družabnega reda. Nujno je moral nastopiti popoln razkroj, ki je povzročil popolen gospodarski in družabni razpad zdravega srednjeveškega reda, na katerega razvalinah je bohotno vzrastle kapitalizem. Ta je dovedel do sedanjega gorja. Vsi poizkusi sedanjih državnikov dokazujejo le eno: Izprevideli so, da ni mogoče več voditi niti gospodarstva niti družbe na sedanjih temeljih. Kar so dosedaj napravili, so le poizkusi. Razmere same pa vedno bolj zahtevajo še določnejših ukrepov. V vsem vrvenju se prikazuje nov obraz in ta je: Ureditve gospodarstva in družbe iz vidika splošnosti, kar imenujemo s tujim izrazom: kolektivizem.

Politična kronika

Sporazum z Italijo

Te dni, ko to pišemo, se mudi francoski zunanji minister Laval v Rimu kot gost italijanskega ministrskega predsednika Mussolinija. Prvič v zgodovini francoske tretje republike se je zgodilo, da je Francija poslala uradno svojega zunanjega ministra v Rim, ki mora obenem priznati veličanstvo obeh Rimov — onega na Kvirinalu in onega v Vatikanu. Sicer je stari, nadušni Loubet leta 1904 obiskal kot predsednik republike Rim in italijanskega kralja; toda takrat ga je Pij X. sprejel z javno grajo. Danes sta oba Rima združena. Če je pred 30 leti Garibaldijeva slava še motila slavo Vatikana in njegove načrte, potem je danes vse to pozabljeno in »Havas« sam prinaša iz Vatikana vest, da se ta veseli sprave in ljubezni med dvema najstarejšima katoliškima narodoma Evrope, ki sta dala Evropi najlepšo kulturo in vesoljnemu krščanstvu največ svetnikov. Rim je danes najžlahtnejši simbol modernega imperializma; Italija je danes velesila, katere ravno Fran-

cija nikdar ni hotela v vsem tem obsegu. Danes je Laval v Rimu in v Vatikanu so ga sprejeli z istim zadovoljstvom kakor na Kvirinalu.

V razvoju odnošajev med Italijo in Francijo moramo ločiti tri dobe. Prva doba sega nekako do leta 1848—1851; druga sega od leta 1851 do zaključka svetovne vojne, oziroma do Mussolinijevega pohoda na Rim. Tretja pa objema dobo najnovejšega zблиževanja med Francijo in Rimom, ko je šlo neprestano za tem, kdo bo odnehal in kdo bo v novem redu evropske politike romanskim narodom posodil več dobrin stabilnosti in prodora. Najbolj ponižujoča je za Italijo pač ona doba, ki je segala do leta 1848—1851. Do tistih časov je francoska politika v Italiji igrala isto vlogo kot habsburška. Oboji so bili dedni čuvarji papeževe svetosti v Vatikanu; seveda so ga oboji politiki ščitili na ta način, da sta pri sleherni intervenciji njema v prid pri tem sami sebi največ koristili. Oboji pa so v papeževem interesu nastopali proti pravicam probujajočega se italijanstva. Kadar so delali Habsburžani red z mečem v roki na severu Italije, takrat so se francoske armade šopirile v Rimu. Tako habsburška diplomacija kakor tudi francoska sta ščitili univerzalnost katolicizma v imenu onega moralnega reda, ki je slonel celo na zakonitostih božjega prava. Italijo je takrat vladala neka alijansa moralnega reda — »un gouvernement de l'ordre moral« ki je tlačil ves italijanski narod v okove tujih cerkvenih, protinarodnih in protiliberalnih interesov. V Evropi je moral zavladati šele tolik fantast kot je bil Napoleon III., da je bilo mogoče ustvariti italijanski politiki ono možnost manevriranja, ki je vodila Cavourja. Od leta 1851 naprej pa vse do svetovne vojne in njenega zaključka se vsi evropski zapletljaji rešujejo Italiji v prid. V pičlih 70 letih se italijanski narod razvije v močan političen narod, ki v nekaterih okoliščinah izrablja položaj zelo čudno in silno po svoje. Politična rast je bila hitrejša od razvoja resne in globoke politične kulture. Iz tradicije humanizma in renesanse je bilo treba v začetku grabiti samo z vrha in zato ni čudno, da je v teh letih postala rečenica o italijanskem svetem egoizmu vsebinsko močnejša nego pa je bila prava doktrinarna moč te dogme v italijanski politiki. Ves sistem italijanske politike se je v zadnjih 70 letih šele razvijal; in ta razvijajoči se sistem je prinesel na površje odlične sistematike in krasne osebnosti, dočim je v širokih plasteh italijanskega naroda ostal brez osnov in razumevanja. Vodilna generacija italijanskih politikov do Mussolinija je bila polna državnikov od Giolittija do Turatija, od Sforze mimo Matteotija do Sturze. Toda če pogledamo na evropske uspehe teh politikov, potem vidimo, da ti ljudje vendarle niso predstavljali italijanski narod v tistem obsegu, kakor je bilo to potrebno za harmonični razvoj Italije v okviru Evrope. Od leta 1898 pa do zadnjega časa je bila Italija zmeraj le tretji ali četrti partner ob trozvezi ali pa Veliki antanti. Italijanska politika v evropskem ravnotežju ni bila odločilna vse dotlej, dokler si ni znala izsiliti bodisi v srednji Evropi ali pa na zapadu ono priznanje položaja močne velesile z lastnimi imperialističnimi cilji, ki bi naj bili v skladu z rastjo vsega naroda. Sedaj je odpotoval v Rim Laval in v imenu Francije, ki je še nedavno bila varuh svoje latinske sestre, odnesel »l'acte de naissance« nove velesile v našem sosodstvu.

Pri tem smo brali silno mnogo člankov, ki so nam pripovedovali, da gre za silno dalekosežne sklepe, ki bodo tudi nas prizadeli. Govori se o Abesiniji v isti sapi kot o Mali zvezi in ne vemo, ali se s tem izkazuje večja čast Afriki ali Srednji Evropi. Nad našo manjšino se razgrinja ba je nov plašč sedmerih žalosti, kakor da bi se ji kdaj v bodoče moglo goditi še kaj slabše nego se ji godi že danes. Ker je revizionizem še v modi, se bo seveda moral

obsoditi v Rimu tudi ta! »Šta se babi htilo, to se babi snilo,« in seveda se bo zgodilo vse to, o čemer se toliko govori.

Zato pa pogledjmo te probleme bližje in poskusimo ugotoviti, koliko je v vsem tem nevarnega zrna in koliko koristnega dračja. Zelo verjetno je, da Italija z Abesinijo računa in da jo bo tudi osvojila, če bo pri tem imela toliko sreče, kakor s Tripolisom v letu 1912. Toda zato ne rabi pristanka Francije in Anglije, kakor v letu 1912 ni zaprosila Nemčije in Avstro-Ogrske za dovoljenje, če sme zasesti Tripolis. In takrat je bila Italija na trozvezo bolj navezana nego je danes na Anglijo in Francijo. Avstrija in Nemčija sta takrat že računali na Turčijo, katero je nato Italija tako razžalila, da je pravzaprav brez vojne proglasila aneksijo Tripolisa in to še prej, preden so italijanske čete zasedle obrežje Tripolisa. Če hoče Italija sedaj poskusiti na strani Abesinije, je to njena stvar. Prvi italijanski poskus ni uspel. Če pa bo sedaj uporabila Italija v Abesiniji moderna sredstva, je to le hvalevredno; mogoče pa uspe Italiji, da dokaže na abesinskih gorah, da so moderni tanki in letala vendarle več vredna nego pa so pokazale dosedanje izkušnje v bojih pri Šanghaju in v Južni Ameriki. Zato je še presneto daleč, da bi Italiji uspelo, da bi si v Abesiniji ustvarila tak položaj, da bi nato lahko naprej prodirala skozi osrčje Afrike in si za Sudanom ustvarila kolonialni imperij, ki bi segal od Tripolisa do Somalije. Italijanski poskusi imajo trenutno samo to vrednost, v kolikor bi naj pokazali praktično zanesljivost moderne strategije; oboje more biti angleškemu in francoskemu štabu le v prid. Kolonialni pomen Abesinije je pa še preveč problematičen in je zato le malo verjetno, da bi mogel Italiji od strani Francije prinesiti kaj več nego »des encouragements amicaux«.

Če je abesinsko vprašanje le problem, o katerem se da obširno diskutirati, a še ne sklepati, potem je srednjeevropski problem mnogo jasnejši in preprostejši. Položaj je tako jasen še posebno zaradi tega, ker je vse preteklo leto 1934 stalo v znamenju krize, ki je temu delu Evrope grozila celo s katastrofo. Nekateri pravijo, da je revizionizem ono vprašanje, ki še prevladuje vse naše delo in vso sodobno borbo. Zato je naravno, da se je tudi ves italijansko-francoski spor zožil na to vprašanje, češ da Italija ne opusti revizionizma, dočim je Francija na strani svojih zaveznikov proti revizionizmu. Toda pozabiti ne smemo, da je vprašanje revizionizma in protirevizionizma tem manj aktualno, čim bolj se oddmikamo od zaključka mirovnih pogodb. To se pravi, da so si vse zaradi revizionistične kampanje ogrožene države ustvarile toliko obrambno moč, da je danes riziko revizionizma vsak dan večji. Da pa je problematičnost revizionizma še bolj poudčrtana, si moramo biti v svesti, da se v debato o revizionizmu vsiljujejo čisto novi momenti, ki so povsem notranjepolitične in socialne narave. Kadar pa se mora kak problem razčlenjevati po tej poti potem je njegova pogajalna vrednost pri mednarodnih posvetovanjih silno majhna. Načelna vrednost revizionizma je izgubila mnogo na svoji vrednosti tedaj, ko se je moralo v madžarskem revizionizmu in poljskem protirevizionizmu opazati čisto nekaj drugega nego zvestobo ali nezvestobo versajskim mirovnim pogodbam.

Nazadnje prihajamo še k takozvanemu manjšinskemu problemu, za katerega bo pri razgovorih v Rimu pač najmanj časa. Tako Francija kakor tudi Italija nista podpisali nobene pogodbe o zaščiti svojih manjšin. Če je Italija svojim manjšinam kdaj kaj obljubila, je to lahko potrdila ali pa razveljavila po svoji mili volji. To so za Italijo vprašanja mednarodne morale. Še v zasebnem življenju je neprimerno dajati moralne ukore, kaj šele pri tako svečanih mednarodnih sestankih. Vsaka država lahko garantira

za moralo samo v omejenem obsegu; ostalo prepušča Cerkvi. Zato ne pričakujemo, da bo kdorkoli pri diplomatskih pogajanjih naše manjšine izdal.

Po vsem tem bi preostalo kaj malo na rešetih tega rimskega sestanka. Pa vendar si je oddahnila celo Anglija in Nemčija bo baje postala odslej naprej manj nevarna. Največ koristi bo baje odnesla Avstrija, ki poslednjajbrž ne bo več pastorka evropske politike. Z zvezo med Francijo in Italijo se ustvarja v Evropi močan blok dveh velesil, ki bo skušal odslej vse težave reševati najbrž zelo avtoritativno. Torej neke vrste nova hierarhična enota v evropski politiki, nekako vzajemno »führerstvo« na evropskem kontinentu. Da pa ta zveza ni mišljena samo fašistično, se vidi najbolj iz tega, da so ravno francoski levičarji kakor so bivši ministri Anatole de Monzie, Henry de Jouvenel, Paul-Boncour in Berenger, tisti, ki so podpisali navdušeno spomenico častitk Lavalu ob njegovem odhodu v Rim. Iz Vatikana pa tudi prihaja vesela blagovest, da naj bo ves katoliški svet vesel prijateljskega sodelovanja med obema latinskima sestrama, ki sta tudi najstarejši hčerki svete Cerkve.

Ko smo tako prešli vrsto problemov, ki naj tvorijo senzacionalno ogrodje rimskega sestanka, smo opazili, da bo bistveni uspeh vsega zelo majhen. Vse časovno, kar nas tare, je preveč banalno, da bi moglo navdušiti Evropo za novo dobo, ki naj se začne po rimskem sestanku. Laval je prinesel Italiji priznanje popolne enakopravnosti ob Franciji, Mussoliniju pa poklon, da je iz italijanskega naroda ustvaril moderen imperialističen kolektiv. Vsi problemi, ki so na dnevnem redu, od Abesinije do manjšin, se naj poslednjajbrž rešujejo vzajemno pod vidiki bodočnosti, ki jo bosta ustvarjali Francija in Italija skupno. Vsi problemi so rešljivi, če se jim le da pravilna interpretacija. Skupnost francoskega in italijanskega duha bo pravilno razčlenjevala odslej naprej, kaj je revizionizem, kaj pa socialni in narodnostni moment, ki revizionizem ali protirevizionizem razkrajja. Francoska in italijanska diplomacija bosta poslednjajbrž skupno v konservativnem smislu zvarili nad nemirno Evropo takozvano »alijanso moralnega reda«, kakor sta ga pred sto leti nad Italijo zvarila habsburški in francoski imperializem, braneč katolištvo in njegovo politično doktrino.

Naš narod je s silnim zanimanjem zasledoval potek teh razgovorov. Naravno, saj imamo močno manjšino v Italiji in zelo močno iredento doma. Naša bolest in upravičen patriotizem sta mogoče opravičevala upanje in preveliko vero, da se mora za našo manjšino tokrat nekaj zgoditi. Toda bodimo si vendarle že enkrat v svesti, da je tako bolehanje in verovanje zaman in politiki v škodo. Diplomacija v tem smislu ne more nič storiti, niti francoska, četudi je prijateljska. Italijanski narod sam je moral prenašati je-robstvo Habsburžanov in Francozov vse dotlej, dokler se ni uprl naslanja-joč se na rast lastne kulture in politike v okviru načel tistega časa; pri tem je šel celo tako daleč, da se ni ustrašil borbe s Cerkvijo kot politično ustanovo. Naša politika vse dotlej ne bo nič pomenila, dokler se ne bo popolnoma naslonila na kulturno rast celega naroda kot kolektiva. Ne opajajmo se samo z iredentističnim sanjarenjem o kralju Matjažu, ki bo dvignil vse zaspance od Urala do Triglava; to bi bila samo smešna pustolovščina, ki bi najbrž slednjič vendarle zadušila še kralja Matjaža v njegovi bradi. Kot narodnega heroja bi ga bilo škoda! Kadar bo namreč pustolovščina najbližja, se bosta Italija in Francija še enkrat sporazumeli.

Augur.

»Papež zmage«

V »Besedi« št. 7—8 smo prinesli kratko poročilo o najnovejšem delu izpod peresa katoliškega diplomata Brene o sedanjem papežu Piju X., ki ga avtor imenuje »papež zmage« — italijanske vojne zmage namreč. Ta knjiga je globoko užalila tako katoliški kakor tudi narodni čut naših slovenskih ljudi v Italiji. Posebno je bil trpko prizadet katoliški čut naših slovenskih duhovnikov tam preko. Ne tako pri nas. G. I. F. je v Času I—II zavzdihnil, da naše poročanje ni objektivno in da zato žali katoliški čut.

Za »Besedo« ni mogoče, da bi prevedli vso vsebino imenovane knjige. Priobčili smo pač vsebino nekaj markantnih odstavkov, ki zadevajo najnovejšo vrhovno cerkveno politiko. Zelo priporočamo »Časovem« poročevalcu, da prečita vso knjigo, da se bo prepričal, da je vendarle res, kar smo napisali.

Nas so užili, da je treba Boga bolj poslušati kakor ljudi — Božja volja je večja zapoved kakor človeški interesi vrhovne cerkvene politike. Bog hoče, da ga spoznavamo in častimo vsi narodi in vsi ljudje. Božja volja je, da vsi ljudje živimo. Njegova zapoved je, da to življenje branimo in greši dotični, ki svojega življenja ne skuša ohraniti. Pa naj bo naše življenje ogroženo in napadeno od kogarkoli, tudi od vrhovnih voditeljev cerkvene politike. Naloga vrhovnega predstavnika Kristusove cerkve je tudi ta, da z vsemi silami brani in ščiti vernike in da jim s svojo politiko omogoča nemoteno versko udejstvovanje. Božja volja je, da vsak narod v svojem jeziku spoznava, časti in občuje s svojim Bogom. Tudi je božja zapoved, da morajo zlasti božji služabniki — duhovniki imeti pri vsem svojem nehanju in prizadevanju za vodilo moralne principe, katerih ne smejo gaziti in potvarjati, četudi jim preti škoda ali sramota. Še celo naj ne bi zamrl moralni čut, kadar je treba v interesu resnice priznati tudi napake in krivice.

Teh božjih načel pa nekateri njegovi služabniki ne smatrajo vedno za oportuna, zlasti kadar so v opreki s človeško cerkveno politiko. Pisec knjige »Papež zmage« se prav v tej knjigi spodblija in zelo napada obrambo uboge slovenske katoliške raje, ki hoče ohraniti svoj jezik in svojo katoliško vero, ki brani svoje škofo in ki se pritožuje nad vnebovpjicoim nasiljem fašističnega režima in nad politiko fašizma. Po slavnoznani metodi je bivši voditelj katoliških Slovencev v Italiji na več mestih v tej knjigi spravljen v tako zvezo s framasoni, da mora vsak bravec dobiti vtis, da je le framasonerija tista, ki se spodblija nad politiko Vatikana v po-

gledu narodnih manjšin v Italiji. Pri tem ima pisec »papeža zmage« take informacije, ki slone na samih domnevah, deloma pa na njegovi bujni italijanski fantaziji. Vse to pa seveda po čudni morali, da blati odlične vernike druge narodnosti in omalovažuje ter zavrača upravičenost slovoobrambe slovenskih vernikov v Italiji.

Ta knjiga se propagira in intenzivno razširja po vsej Italiji, tudi po slovenski pokrajini. Vatikan ni doslej po naših informacijah nič napravil, da bi popravil in pojasnil, kar bi morda pisec napačno navedel v knjigi. Moramo jo torej sprejeti kakršna je. Slovenski duhovniki onstran so je bili žalostni, nekateri pa zelo ogorčeni nad takim pisanjem. Tostran pa so napisanih odkritij veseli. Sedaj samo še čakamo, da bomo lahko brali v kaki odlični katoliški reviji kot je »Čas« ali pa v še razboritejši »Straži v viharju«, da žalimo katoliški čut, če trdimo, da n. pr. ni prav, da na mesta nasilno odslovljenih slovenskih bogoslovnih profesorjev v Gorici niso prišli Slovenci in da se po nalogu pravičnega katoliškega škofa v Gorici poitalijančuje dosedanje slovensko vzgajališče duhovnikov za slovenske katoličane.

Kakor nam je bila vatikanska politika nerazumljiva, tako nam je sedaj marsikaj pojasnil pisec »Papeža zmage«. Mi trdimo, da baš taka vatikanska politika ni v interesu katoliške cerkve, temveč le v interesu malega dela tega občestva, celo le v interesu izvestnih političnih skupin. Ali ne bi bili veliko boljše zastopani interesi katoliške cerkve v naši državi, če bi imela cerkev za svoje predstavnike ljudi iz vrst tukajšnjih cerkvenih dostojanstvenikov in ne same italijanske diplomate, ki ne poznajo ne naših razmer, ne našega ljudstva, ne naših teženj in stremljenj? Ali ne bi bilo v interesu katoliške cerkve, da bi se dal Vatikan informirati o stvarnem stanju verskih in cerkvenih razmer slovenske narodne manjšine po predstavnikih tega ljudstva in ne po raznih tujerodnih inspektorjih? In ali ne bi bilo bolj po božji volji, da se Vatikan takoj zavzame za krivično zatiranje Slovencev v Italiji kakor da jih tolaži, da bo že bolje, pa je v resnici iz dneva v dan slabše.

Seveda je takoj greh tu, če »Beseda« v interesu resnice opozori včasih na pogrške cerkvenih politikov. Vse je pa prav in dobro, kar v svoji posvečeni morali napiše naš vodilni katoliški dnevnik. Ko je nedavno zmagoslavno udaril po »Augurju«, ki je razkrinkal v »Besedi« zveze framasonerije s katoličani v Franciji, v intimnih poslovnih in pridobitnih stvareh, ni imel ta vodilni katoliški dnev-

nik toliko poguma in morale ter katoliškega čuta, da bi popravil storjeno krivico »Besedi« in njenemu poročevalcu. Dasi je »Beseda« avtentično in dokumentarno dokazala, da je ta katoliški dnevnik »Slovenec« napačno poročal in napravil krivico, ni svojih bravev obvestil o svoji napaki in zmoti, temveč jih je po svoji morali pustil v zmoti in prepričanju, kakor da »Beseda« brezvestno nekaj trdi, da si izmišlja in potvarja resnico. Mi smo upravičeno pričakovali, da bo »Cas« ali pa vsaj »Straža v viharju« poučila »Slovenca«, kaj zahteva od vsakega

človeka čisto navaden takt, kaj šele katoliški čut in morala od katoliških publicistov ali časnikarjev, zlasti še, če so to duhovniki. Tako naše pričakovanje je bilo zaman. Za reparacijo storjene krivice jim zmanjka volje in moči. Svojo vest si pa najbrže operejo z izgovorom, da bi s priznanjem resnice prišlo v našo deželo preveliko pohujšanje.

Resnična dejstva, ki jih »Beseda« pri- naša, že zadoščajo, da se ožigosa revija kot heretična. Zato lahko opazamo, kako se katoliško gibanje povsod razblinja razen v »Straži v viharju«.

Od krščanstva v kraljestvo božje

»Vom Christentum zum Reiche Gottes« je naslov knjige, ki jo je spisal mlad duhoven G. S. Huber in jo posvetil nemški mladini. Knjigo je izdala založba Pustet, Regensburg. Kot motto nosi knjiga besede kardinala Newmana: Mislim, da vidim eno stran dogajanj, katera je danes kleru in škofom šla izpred oči: Oni mislijo na mirnega meščana na deželi in na svojo generacijo; jaz pa mislim na razglabljanje duhove in na prihajajoči rod.

Geslo dobro označuje prizadevanja pisca, ki želi v knjigi pokazati, kako važno in potrebno je spoznanje, da ne izhajajo resnično ustvarjajoče sile iz idealnih zahtev, katerih imamo danes v izobilju, temveč iz od Boga danih dejstev in iz nove vere. Današnjemu, demoniziranemu času ne bo kos niti avtoritarno, niti doktrinarno podajanje krščanskega na-

uka, temveč samo krščanstvo, ki ga bo duh na novo zajel, ki bo na novo in samostojno doživeto ter oblikovano. — Kajti samo radi tega morejo posamezni demoni tako ponosno dvigati glavo in čarati mladino v svoj krog, ker Kristusa ne vidijo več kot »polnost božjega«, »glavo vsakega gospodstva in oblasti«, tudi vseh demonskih sil in oblasti. — Dočim so doslej v krščanskih krogih vse radikalno obsojali, se zdi, da dogodki zadnjega časa vedno bolj zahtevajo prepričanje, da samo radikalizem, nedvoumnost in jasnost, mrzlo ali toplo, ne pa diplomatsko polovičarstvo in nedoslednost pridobivajo ljudstvo in pomagajo stvariti zmage. — Knjiga je polna zdravih, pogumnih, jasnih misli, ki bi pri nas seveda mnogim bile dvomljive, neprimerne in dvoumne.

Za leto 1935 vam poklanja

Krekova knjižnica sledeče tri izbrane knjige:

1. M. Javornik: Slovenske novele.
2. B. Traven: Mrtvaški brod, roman.
3. B. Ibañez: Močvirje, roman.

Doslej je izdala sledeče knjige:

1930
M. Andersen Nexø: Proletarske novele
F. Herwig: Sv. Boštjan iz predmestja, legenda
Sedem mladih slovenskih pisateljev
1931
Upton Sinclair: Samuelovo iskanje, roman
Človečanstvo — moderne poljske proletarske novele
S. Lagerlöf: Zgodba o blaznem Gunarju, roman

1932
Miško Kranjec: Življenje, povest
M. Andersen Nexø: Prokletstvo, roman.
Herman Suderman: Mati skrb, roman

1933
Miško Kranjec: Predmestje, roman
Mirko Javornik: Črni breg, roman
Upton Sinclair: Dolarji, II. del, roman
Mirko Javornik: Srečanja z nepoznanimi
Panait Istrati: Nerančula, roman (izide te dni)

Članarina: Za verane letno 78 Din ali mesečno 6.50 Din.

Za broširane: letno 48 Din ali mesečno 4 Din.

Naroča se pri: Delavski založbi, Ljubljana, Del. zbornica. Miklošičeva 22/I.